

ר א ש ה ש נ ה

מקדשין ע"פ הראי"י, וכפי המבואר שם, ש"בב' ימים של ר"ה הוא עליית העולמות — ביום א' הוא בחי' פנימיות וים ב' הוא בחי' חיצוניות. הרי מובן מזה שב' ימים דר"ה הם ענין אחד — עליית העולמות, אלא שבענין זה גופא ישנם ב' פרטים. והנה שייכות זו של יום ב' דר"ה (ליום הראשון ו) לעצם ענינו של ר"ה, ניכרת ומתבטאת ביתר שאת בקביעות דשנה זו * כשי"ט של ר"ה חל להיות בשבת, כדלקמן.

ב. והנה בתפילת ר"ה אנו אומרים "זה היום תחלת מעשיך" — דמזה שנאמר "מעשיך" (ל' רבים) מובן, ש"זה היום" אינו רק "תחילה" לבריאתו הפרטית של האדם, שנברא בר"ה, אלא שהוא "תחילת" כל מעשיו של הקב"ה — גם אלו שנבראו בחמשת הימים שקדמו לבריאת האדם, וכמבואר בארוכה בדירושי ר"ה.

(4) ראה גם שו"ע אדה"י שם ס"ד: "בזמן קידוש החודש ע"פ הראי"י והיו עושין ב' יו"ט של ר"ה אף בא"י והיו עושין אותו כיום אחד ארון וקדושה אחת עליהן". וראה רמב"ם הל' קדו"ח פ"ה ה"ז, וראה ירוש' עירובין פ"ג ה"ט: בשני יו"ט של ר"ה שזן מתקנת נביאים הראשונים. (5) ומה שבזמן שביהמ"ק הי קיים לפעמים הי ר"ה יום אחד, היינו לפי ש"קודם החורבן הי כח בדינו לעלות. . . ביום אחד אך עתה אחר החורבן בהכרח לעשות ב' ימים כמ"ש בזה"ר" (פעי"ח ש' ר"ה ספ"ד. ש' הכתובות ענין ר"ה ד"ב, וראה אזה"ת בשלח ע' תקעו. וראה לקו"ת שמע"צ (צב, ג) ודרמ"צ (קדי, א) מאור נערב להרמ"ק — לענין יו"ט שני של גלויות).

א. יו"ט שני של ר"ה חלוק מיו"ט שני של שאר היר"ט בשייכותו (ליו"ט ראשון ו) לעצם תוכנו וענינו של החג, וכמובן מההלכה למעשה (שבה משתווין כל ישראל!) שהגולד והנחלב ביום א' דר"ה אסור גם ביום ב' דר"ה (משא"כ בשאר יו"ט שני שמותר ממ"נ). והטעם בזה הוא לפי שב' ימים דר"ה הם כיום אחד ארוך.¹

ובפרט לפי פנימיות הענינים — דאי' בלקו"ת² עה"פ "יחינו מיומיים", ד"יומיים הם ב' ימים של ר"ה כי ר"ה לעולם ב' ימים אפי' בזמן שהיו

(1) דתורה אחת לכולנה, משא"כ בלימוד פרד"ס התורה (אף שגם בהם מבוארים כמה ענינים בהבדל שבין יום ב' דר"ה לשאר יו"ט הרי) יש בזה מ"ס פנים * וע' פנים וכו' ובכ"י האר"י"ל (שער הגלגולים הקדמה יו, וכ"כ בש' רוה"ק בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ג (קח, ב), לקו"ת מהרח"ו ולה"ה שבסוף שערי מאמרי רז"ל להאר"י"ל) ומכיון שישנם ששים ריבוא נשמות ישנם ששים רבוא פירושים, הן בפשט והן ברמז ובדרוש ובסוד. והטעם בזה הוא: הלכה הוא מבחי' הוי', כמדו"ל (סנה' צג, ב) "הוי' עמו — שהלכה כמותו בכל מקום", שהוא אחדות הפשוטה, משא"כ בחי' אלקים הוא ל' רבים, ולכן בהשקו"ט וכו' אלו ואלו דא"ח (עירובין יג, ב) נתי' בדי"ה כה אמר ה', ודי"ה כל השונה הלכות, תרס"ז). והרי מקור נש"י הוא כמשי"נ חלק הוי' עמו, וכמבואר בתניא (פרק לב) שכל ישראל הגה בשרשן כולן מתאמוות ואב אחד לכולנה.

(2) שו"ע אדה"י סי' תר, סי"ב.

(3) ר"ה סג, ב.

(*) מדרש תהלים ז' ח' יב, ז' זח"ב טו, ב' כג, א' ועוד.

העולמות והדרגתם מלמעלה למטה, כמבואר בדא"ח⁶.

ובזה יובן מה שר"ה הוא "תחלת מעשיך" (לי' רבים), שלא רק בריאתו של האדם מתחדשת בר"ה, כ"א של כל הנבראים דשי"ב וכו' לפי שכל עיקר ומטרת התהוותם הוא בכדי שהאדם בעבודתו בהם וע"י יעשה לו ית' דירה בתחתונים, ולכן גם הם מתחדשים בעת התחדשותו של האדם — עיקר ומטרת בריאתם.

ואף שגם בתחלת הבריאה הרי כל כוונת התהוותם של הנבראים היתה רק בשביל עבודת האדם, ועכ"ז לא נבראו בו בזמן שנברא האדם, אלא קודם לו — זהו לפי שאז, בראשית בריאתם, הרי הם עדיין בבחי' הכנה ויכולת לתכלית הסופית של בריאתם (האדם), דהיינו שכוונת התהוותם היא בזה שהאדם ימצא (אח"כ) "הכל מוכן" לעבודתו, משא"כ בעת התחדשותו של הבריאה שלאח"ז מדי שנה בשנה (ובפרט לאחר מ"ת), שהאדם כבר עובד עבודתו, ובוה, הלא הוא כבר נעשה בפועל "תכליתם" של כל הברואים — ולכן גם התחדשותם תלוי בעיקרם ותכליתם — האדם.

ג. והנה מכיון שבר"ה היא התחדשות כל העולמות וכו', ובאופן שמודגשת תכליתם: לעשות לו ית' דירה בתחתונים — הרי בהכרח לומר שגם במצות היום דר"ה [שהיא עבודת האדם ביום זה והיא הפועלת התחדשותם של

היינו שהתחדשות הבריאה שבר"ה היא לא רק ענין המיוחד להאדם בלבד, אלא שהוא כולל כל העולמות וכל סדר ההשתלשלות וכו' — ועכ"ז הרי התחדשותם של העולמות היא ביום ברוך האדם.

והטעם בזה הוא: תכלית כל ההשתלשלות והעולמות והצמצומים והמסכים והפרסאות וכו' הוא בכדי שיתהווה עזה"ו התחתון — דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁷.

וב' ענינים בזה:

(א) מה שאינו ידוע ומושג — והוא: למה רצה הקב"ה שתהי' דירתו ית' בתחתונים — כי אין ע"ז שום טעם, והוא למעלה מכל טעם, ורק משום שכך "נתאוה", וכמבואר בהמשך ר"ה תרס"ו מאמר אדה"ז "אויף א תאוה איז קיין קשיא". שכוונה זו היא למעלה מכל טעם. (ב) לאיזה ענין "נתאוה" הוא ידוע — היינו שהמכוון והתכלית בבריאת העולמות — להיות לו ית' דירה בתחתונים.

אולם אם משו"ז עדיין אינה מוסברת תכלית התהוותם של כל העולמות העליונים וכו' — שהרי ביכלתו ית' לברוא רק את הנבראים "התחתונים" בלבד והם יהיו דירה לו ית' — והבי' בזה י"ל: רצונו וכוונתו ית' היתה לא זה בלבד שדירתו ית' תהי' "בתחתונים", כ"א שהנבראים "התחתונים" יעשו "דירה" לו ית' — כלומר, בעבודתם ויגיעתם דוקא — וזה אפ"ל רק ע"י התהוותם באופן שקדם להם כל סדר ההשתלשלות של

(8) ראה המשך תרס"ו ע' נג. וראה בארכה לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך.

(9) ראה סנהדרין לת, א. ובפרשיי שם.

(6) תניא פל"ו.

(7) ע' ו.

וזוהי כוונת הרמב"ם בהדגשתו (ובהקדמתו לזה ש"רמזו יש בו") שתק"ש גזירת הכתוב: שאין הפירוש דמצות תק"ש יש לה טעם, וזה שאינו מפרשו הוא מפני שלא ניתן להיגלות משום איזו סיבה שהיא — אלא שבעצם הו"ע של גזירת הכתוב שלמעלה מהטעם.

והטעם בזה הוא לפי שתק"ש היא בדרגא נעלית מאד, שהיא למעלה מכל שייכות לטעם ושכל.

וע"פ זה נמצא שמצות תק"ש שהיא גז"כ שלמע' מהטעם היא בדומה לענין ד"גנתאזה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", שהוא נעלה מכל טעם, כנ"ל.

ואעפ"כ "רמז יש בו עורו ישנים כו'", שתוכן ענין השופר מורה על כללות עבודת האדם המתחלקת לב' פרטים: "עורו ישנים כו'" הו"ע סור מרע, ו"שפרו מעשיכם כו'" הו"ע עשה טוב.

ולכן כולל הרמב"ם שניהם יחד, זה שתקיעת שופר היא גזירת הכתוב והרמזו שבו: אף שעצם ענינה של תק"ש הוא למעלה מטעם ובא מבחי' שלמע' מטעם (גילויים), בכ"ז הרי מגיעים לדרגא זו ע"י עבודת האדם דוקא: הרי זה עולה בקנה אחד עם ענין נתאוזה הקב"ה כו' הנ"ל: מהותה של בחינת "נתאוזה" הוא ענין שלמעלה מכל טעם, אבל הדירה אלי' נתאוזה באה ונמשכת ע"י עבודת האדם דוקא וכנ"ל.

ובזה מבואר מה שמצות היום דר"ה היא בשופר — כי תוכנה וענינה

כל העולמות] מתבטא ענין זה ד"גנתאזה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים".

והביאור בזה: אמרו חז"ל "מצות היום בשופר", ואיתא ברמב"ם "אעפ"י שתק"ש כו"ה גזירת הכתוב רמז יש בו" כלומר עורו ישנים וכו'".

ולכאורה, הרי חידושו של הרמב"ם כאן בהל' תשובה הוא לומר ש"תק"ש רמז יש בו" והוא ענין התשובה — ולמה מקדים (בהל' תשובה) שתק"ש הוא גזירת הכתוב?

בסגנון אחר: אפילו את"ל שתק"ש יש בה טעם (וע"ד מש"כ הרס"ג — הובא באבדורהם) אפ"ל בה (גם) רמז — וכמו שמצינו בכו"כ מצות.

ועכצ"ל שכל זה הוא חידושו של הרמב"ם, שבתקיעת שופר ישנם ב' ענינים: גזיה"כ, ורמז שבו — עבודת התשובה:

איתא במדרש "עה"פ "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", דשלמה לא השיג בחכמתו הטעם דמצות פרה (אדומה), ורק למשה אמר הקב"ה "לך אני מגלה טעם פרה" — היינו, אף שמצות פרה היא "חזקת התורה", ענין שלמעלה מהטעם, אינו ענין שבעצם הוא מושלל לגמרי מכל טעם (דהרי למשה נתגלה הטעם), אלא ששלמה לא השיגו.

(10) ר"ה כו, ב.

(11) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(12) בו — כ"ה בדפוסים שראיתי, אבל בכ"כ כתי' (והתימנים בתוכם): בה.

(13) במדבר פ"ט, ג, ו.

שלו וגם להזולת — עד שגם אוה"ע שומעים] ופועל גם על גופו לזכור את המלכותו של מלך מה"מ הקב"ה המרומזות בתק"ש כמבואר ברס"ג. ע"פ מש"כ בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'; ולזכור השופר דמ"ת (השייך לתק"ש דר"ה) — עוד קודם אמרו פסוקי שופרות].

ה. ובוזה הוא העילוי בהקביעות (כבשנה זו) שיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, כי מודגשת מעלת עבודת האדם עוד יותר מכאשר יו"ט דר"ה הוא בא' משאר ימי השבוע — ע"ד הפשט:

באותן השנים הרי עיקר התחדשות באה ע"י מצות היום — ע"י עבודת האדם (בתק"ש); משא"כ כשחל להיות בשבת הרי נפעלת התחדשות זו בלא עבודתו, ומ"מ אומרים לאדם: אף שביום ראשון נתחדש העולם כולו ובמילואו (שהרי נעשית ע"י מקדשא — מלמעלה — וקיימא, מ"מ, ולאחרי כ"ו, צ"ל עבודתך בזה", ובבוא יום ב' עליך לתקוע בשופר.

ומזה ההוראה לכאור"א [ומודגש הוא במיוחד בקביעות דשנה זו]:

החייב דעבודה אינו דוקא באופן שיש ענין החסר ודורש תיקון וע"י עבודתו הוא מתקן ומשלים; אלא אפילו כאשר הדבר הוא כבר מתוקן ומושלם על ידי צדיקים ואפילו ע"י הקב"ה צדיקו של עולם, מכל מקום עדיין צריך הוא לעבודתו של האדם ה"תחתון".

(15) וכמו בתחלת הבריאה שאף שעולם על מילואו נברא מהקב"ה (ב"ר ס"ד, ז), מ"מ צ"ל לעשות — לתקן (ב"ר ס"א, ו ובפרש"י).

מכוון ומתאים לכוונתה ותכליתה של בריאת כל העולמות (שנתאוהה הקב"ה) המתחדשת ברי"ה.

ד. והנה כאשר יו"ט של ר"ה חל להיות בשבת (כקביעות שנה זו), חסר ביום דר"ה ענין זה שבתק"ש, שהתחדשות באה ע"י עבודת האדם. דאף שהשבת עצמה פועלת וממשכת את כל ההמשכות וההתחדשות שע"י תקיעת שופר (שלכן אין תוקעין בו, כמבואר בב"מ בדא"ח¹⁴). אבל הרי חסר אז ביום דראש השנה ענין עיקרי זה, שהתחדשות תבוא ע"י עבודת האדם. דהרי התחדשות העולם באה או מלמעלה בכחה של השבת עצמה, שענינה "מקדשא וקיימא" בלא תק"ש.

ותוכן ענין תק"ש הנ"ל שהחידוש בא ע"י עבודת האדם (ענינו של ראש השנה) מודגש בקביעות זו רק ביום ב' דר"ה, שבו תוקעין גם בקביעות זו, וע"י עבודת האדם נמשכים כל הענינים דר"ה.

[ועוד זאת: עם היות שבקביעות זו, הנה יום השבת הוא במקום השופר ממש לכל עניניו, מ"מ הרי אין אז קול השופר הנשמע לאוזן הגשמית, ועד שיפעול גם על הגוף שיתעורר וכו'; משא"כ ביום ב' כשתוקעין בשופר ממש, הרי קולו נשמע באוזני הגשמיות

(14) לקו"ת דרושי ר"ה ד"ה להבין המשנה יו"ט של ר"ה (גו, א), סידור שער התקיעות בתחלתו, ובכ"מ, ואפ"ל דגם הרמז שכתבו הרמב"ם בחק"ש — נעשה ע"י השבת — דהרי שבת אותיות תשב (אנה"ת פ"י, לקו"ת ש"ש סו, ג, ועוד), ובא שבת — אפילו ע"ה אינו משקר (ירוש' דמאי רפ"ד).

האדם: ביום א', דנעשו הענינים ע"י שבת דמקדשא ומקיימא — אין ניכר ונגלה בעוה"ז הגשמי הענין דתק"ש, אין ברכת שופר ושהחיינו ע"ז.

משא"כ למחרתו — כשהאדם תוקע בשופר, דמברך (וממשיך) "קדשנו במצוותיו וצונו (ל' צוה"א וחיבור)" — וא"צ בגד חדש וכיו"ב", כ"א מברך בפשטות: שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

(מסיחת יום ב' דר"ה תשליג)

(17) שו"ע אדה"ז סת"ר סי'.

ועד כדי כך שמבלעדי עבודתו אין שלימות הדבר שלימות אמיתית. ועד שאפילו ג"ע — שויטע ה"א גן בעדן מקדם, בכ"ז צ"ל "לעבודה ולשמרה" ע"י האדם".

גם ע"פ פנימיות הענין (כדלעיל ס"א) — דביום א' היא עליית העולמות בפנימיות וביום ב' — בחיצוניות.

בקביעות דיו"ט שריה שח"ל בשבת — מודגשת. יותר חשיבות עבודת

16) וראה המשך רס"ו (ע' ט) שע"ז ממשיכים תוס' אורות מאור א"ס המאציל בג"ע כו'.

וי"ד

והנה בספרי עה"פ מפרש: "שימו קטורה זו קטורת ש(היו מכניסים ב" יוהכ"פ) לפני ולפנים" — ומוכח מזה כי (אף שבכללות, כל ענין הקטורת מורה על תוכן עבודת ה' והנהיג' ואד"ר רבא קטורת דיוהכ"פ — ה"ה רק בכה"ג, בכ"ז בפרטיות) בקטורת דיו"ה הכ"פ ישנו ענין מיוחד (שבו חלוקה היא מקטורת דכל השנה) ובו בא לידי ביטוי תוכן מיוחד בעבודת ה' כהונה בכלל (אלא שבפועל נעשית ע"י המיוחד * שבכהנים — כה"ג; כמו שהכה"ג מוציא בזה כל הכהנים כי הוא הגדול מאחיו — ע"ד שמצינו** במצות התלויות במלך).

מן החילוקים * שבין קטורת דכל השנה ודיוהכ"פ: לדעת הרמב"ם**.

(4) כדמוכח ממה שארז"ל (יומא כו, א — הובא ברמב"ן עה"פ) שהקטורת (בכלל) מעשרת * משום דכתיב ישימו קטורה באפיך וכתוב בתרי' ברך ה' חילוי, הרי שקאי כתוב זה גם על קטורת דכל השנה. וגם ע"פ פשוטו של מקרא קאי על כללות ענין הקטורת, וכדמשמע מזה שרש"י אין מפרש דקאי על קטורת יוהכ"פ (ראה לקמן הערה 12). וכן הוא לפי הפי' (ראה לקמן בהערה 10) שב"אפיך" פירושו רוגז — שהקטרת משכן האף וכו' — ה"ז בקטורת דכל השנה. (5) עדין יש ליישב מש"נ: וללוי אמר (כל השבט) תומיך ואוריך לאיש חסידך (רק הכה"ג).

(5*) אגה"ק רסכ"ט.

(6) אלא שהמשנה (יומא מג, ב) לא חשיב אלא ענינים שבפועל.

(6*) ראה מל"מ הל' כלי המקדש פ"ב ה"ג. מראה הפנים לירוש' יומא פ"ד ה"ה.

א. בענין "הקהל" שבפרשתנו י, א"י בתוספתא': "אותו היום כהנים עומ' דים בגדרים ופרצות וחצוצרות של זהב בידיהם, תוקעין ומריעין ותוקעין [להקהיל את העם אל ביהמ"ק]. כל כהן שאין בידו חצוצרות אומרין דומה זה שאין כהן הוא".

וצריך להבין:

עיקר ענין הכהנים הרי הוא לעמוד לשרת בביהמ"ק, וכמבואר ברמב"ם * ש"הכהנים הובדלו כו' לעבודת הקדש בנות", וא"כ מהי שייכותם המיוחדת של הכהנים למצות הקהל [ובפרט לתקיעת חצוצרות בחצוצות ירושלים שהיתה רק הכשר למצות הקהל] לתקיעת חצוצרות להקהיל העם; ועד כדי כך, שזו היתה הוכחה על עצם הכהונה, עד ש"כל כהן שאין בידו חצוצרות אומרין דומה זה שאין כהן הוא"?

ב. ויובן בהקדים ביאור כללות ענין הכהונה. דהנה בכהנים כתיב * "ישימו קטורה באפיך וכליל על מזב"חך". ומדמפרט הכתוב כאן עבודת הקטורת בפ"ע, מובן שחשיבות מיוחדת בעבודת הקטורת הנעשית ע"י הכהנים, ובה מתבטא תוכן עבודתם.

(1) פרשתנו לא י ואילך. ולהעיר שהשנה הבע"ל (תשל"ד) — לאחר פ' וילך זו — היא שנת הקהל.

(2) סוטה פ"ו, ח.

(3) הל' כלי המקדש פ"ד ה"א.

(3*) ברכה לג, י.